



## Gävleborgs Fäbodförening

Jordbruksverket  
551 82 JÖNKÖPING

c/o Ljusdalsbygdens museum  
Museivägen 5  
S-827 30 LJUSDAL

### Synpunkter på förslag om ny ändring av definition: "Betesmark".

SJV dnr 19-12670/08

Detta yttrande speglar en förtvivlan bland dem som står bakom det. Men det vill också vara konstruktivt och förklara bakgrunden till missmodet samt anvisa alternativ. Därför avslutas yttrandet med ett konkret förslag.

#### SOM NY DEFINITION AV BETESMARK HAR JORDBRUKSVERKET FÖRESLAGIT:

**Betesmark:** *Ett jordbruksskifte som inte är lämpligt att plöja och som används till bete, samt är bevuxet med gräs, örter eller ris som är dugligt som foder. Mark i renkötselområdet som huvudsakligen används till renbete räknas inte som betesmark. Skog och områden där åtgärder gjorts för att väsentligt gynna trätillväxten räknas inte som betesmark.*

*Trädbärande betesmarker får räknas som stödberättigande om trädtätheten på större ytor än 0,1 hektar inte överstiger riktvärdet 60 träd per hektar. Träd med stammar som utgår från en gemensam yta på maximalt 1 kvadratmeter räknas som ett träd. Träd med en stam som 1,3 meter över markytan har en diameter som understiger 10 cm räknas inte. Döda träd räknas inte.*

*Ytor större än 0,01 hektar där träd- och buskskikt är så tätt att marken är svåråtkomlig för betesdjuren är inte betesmark oavsett typ av vegetation. Ytor med naturliga impediment större än 0,01 hektar är inte betesmark. Den sammanlagda ytan med naturliga impediment och träd- och buskskikt som är så tätt att marken är svåråtkomlig får inte överstiga 5 % av arealen.*

*Trädbärande betesmarker som av länsstyrelsen i förväg fastställts som betesmark med särskilda värden är undantagna från andra stycket i denna definition. Trädtätheten på större ytor än 0,1 hektar får dock inte överstiga 100 träd per hektar.*

*Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen för enskilda jordbruksskiften med höga naturvärden eller kulturvärden knutna till odlingslandskapet besluta om undantag från begränsningarna i tredje stycket under denna definition. Den areal som undantas ska skrivas in i en åtagandeplan eller i ett särskilt beslut samt markeras som ersättningsberättigande element.*

#### **Värmlands säterbrukarförening, VSbF, ställer sig bakom synpunkterna från Gävleborgs fäbodförening, GFF, och framför följande uppfattningar också som sina.**

De förändringar Jordbruksverket, SJV nu föreslår innebär i princip inget nytt.

**GFF och VSbF**, anser att SJV:s nya försök att anpassa definitionen av "betesmark" till en EU-standard även denna gång innebär att SJV samtidigt medverkar till att radera ut Sveriges agrara historia och spoliera den biologiska mångfald, som är beroende av en mer än tusenårig traditionell jordbrukshävd. Nationella och geografiska särdrag kan inte sättas åt sidan ifall syftet med en ersättning för miljöfrämjande åtgärder skall tillgodoses.

**GFF och VSbF** kräver att SJV som sektorsmyndighet med kraft hävdar att definitionen av betesmark ska utgå från svensk sedvana och att betingelserna för betesekosystemens arter, miljö och historiska värden skall gynnas optimalt. Det är inte rimligt att ett svenskt ämbetsverk skall sätta nationens historiska arv och hävdgynnade biologiska mångfald åt sidan genom att falla undan för kritik från en okunnig EU kommission.

Det är ett *samhällsmål* att göra regelverk ändamålsenliga. För **GFF och VSbF** är det dessutom orimligt med regelverk som innebär administrativa kostnader som inte behövs.

#### *Miljömål*

**GFF och VSbF** kräver att definitionen av naturlig betesmark formuleras så att den är lättförståelig, enkel att kontrollera samt så att betingelserna förbättras för alla betesekosystemens arter så att miljö kvalitetsmål som "Ett rikt odlingslandskap", "Levande skogar" och "Ett rikt växt- och djurliv" blir lättare att nå.

**GFF och VSbF** vill särskilt peka på betydelsen av helhetssyn då det gäller uppnående av miljömålen och exemplifierar med hållande av lantrasdjur *in situ* där bevarande *in situ* kräver en så långt möjligt traditionell skötsel. Definitionsfrågor får inte hindra värnande.

#### *Allmänt*

**GFF och VSbF** hävdar att traditionellt är betesmark, mark där djuren föder sig på bete.

**GFF och VSbF** menar att betesmark omfattar två huvudgrupper: Naturbete och Kulturbete. Kulturbete faller utanför vad som berörs av definitionen. Skogsbete och fäbodbete är naturbeten av samma karaktär.

**GFF och VSbF** anser att varje föreskriftsändring måste bedömas med hänsyn till om den tillgodoser stödets motiv och mål. Så är inte fallet här.

**GFF och VSbF** påstår att kommissionens kritik mot Sveriges definition av *betesmark* i bemärkelsen *naturbete* är grundlös och skall mötas med fakta om betestraditionen, dess förutsättningar samt naturbetesmarkernas historiska och biologiska betydelse i Sverige.

**GFF och VSbF** hävdar att grunden till Sveriges oförmåga att hävda den traditionella definitionen av betesmark är att ingen av förhandlingarna har satt sig in i hur denna fodermark sedan tusentals år har varit beskaffad och var i landskapet den har funnits. Av oerhört lång tradition har absoluta huvuddelen av våra betesmarker, som delats in i kategorier som "fälader", "ljungryar", "sjömarker", "alvar", "skogar", "fjäll" och "öar", varit synonyma med markslaget "utmark".

**GFF och VSbF** ser en språklig förvirring som skapades när "trä" för något sekel sedan kom att få ett kommersiellt värde, som gjorde produktion av trävaror och pappersved liktydig med "skogsproduktion". Det historiska sambandet mellan jordbruk, skog, utmark och betesmark har blivit fördolt för SJV.

#### **Denna försummelse får inte förstöra Sveriges utsikter att bevara ett levande kulturarv**

**GFF och VSbF** vill ha redovisad samsyn mellan jordbrukets och skogsbrukets centrala företrädare om tolkningen av begreppen "betesmark" och "skogsmark", och då särskilt för att reda ut i vilken mån ett länsstyrelsebeslut om att en skog skall ingå i ett åtagande om skogsbete, enligt Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2002:95) om ersättning för miljövänligt jordbruk, eller ifall Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2007:42) om kompensationsbidrag, miljöersättningar och miljöinvesteringar, förändrar skogsvårdslagens tillämpning.

**GFF och VSbF** erinrar om att fritt bete på annans mark kan kräva sådana jämkningar i gjorda skogsvårdsprogram, vilka trots ägarnas tillmötesgående inte alltid i tid kan anpassas till en aktuell åtagandeperiod. "Mulbetesrätten", som är grund för åtagande, omfattar nämligen inte "yxbörd".

**GFF och VSbF** tycker att måttband och sifferexercis inte skall få ersätta verklig kunskap om hur naturliga betesmarkers biologiska och kulturhistoriska värden skall främjas. Det är givetvis de traditionsbärare, vilka vet och känner till hur saker fungerat och som varit med och är med och verkar i aktuell miljö, som skall formulera anvisningarna. Det är oroande när deras kunskap inte tas på allvar eftersom samhället då avhänder sig en kunskap som så väl behövs. Det är ovärdigt Sverige att inte förmå hävda skogs- och hagmarksbetenas värden inför EU. Bruk och skötsel av dessa viktiga betesmarker måste helt enkelt bygga på lokala hävdtraditioner om stödets motiv och mål skall nås.

**GFF och VSbF** anser att ju mer konstruerade mallar för bedömningen av betesmarker som skapas desto svårare blir det att vinna gehör för verksamheten och detta till men för dess syfte. Det nya förslaget är sådant. Därtill ger mallarna en statisk syn på ett biologiskt system där hävdens kraftspel är en förutsättning för ett bra resultat av aktuellt stöd.

**GFF och VSbF** hävdar att en detaljerad, gemensam definition av betesmark för EU kommer att bli en outvecklad och ogenomförbar horrrör. Fysikaliska och klimatologiska olikheter som kräver skillnader i markernas hävd och därmed utseende måste beaktas.

**GFF och VSbF** erinrar om att träd i naturbetesmarker traditionellt använts i skötseln av dessa genom att trädens kraftiga rotsystem hämtar näring från ett större djup än gräs och örter samt att denna näring förs till marken genom bl. a. lövfall. Eventuellt försämrad tillväxt av gräs och örter kunde kompenseras av lövtäkt. När träd i ängen fälls frigörs också näring till gräs och örter (rotgödsling), främst i form av kväve från ett ruttnande rotsystem. Urskillningslösa avverkningar stör betesmarkernas näringsbalans.

**GFF och VSbF** menar att den ekologiska betydelsen av naturbeten är förbisedd. Den biologiska mångfalden förlänger t ex säsongen, vilket är viktig att beakta för att få hävdkontinuitet. Kvistar från buskage kan ge förutsättning för året-om-bete. Geografin har stor betydelse i sammanhanget. Det är således skäl att påminna EU:s kontinentala företrädare om fenomenet midnattssol (då solen under ett dygn aldrig befinner sig helt under horisonten under sommarhalvåret), som förklarar varför träd och buskar i Sverige behövs, bland annat som regulatorer av lokalklimatet i betesmarkerna (solskydd).

**GFF och VSbF** påminner också om att lavar av tradition är erkända som bra foderväxter, även för nötkreatur. Häll- och hedmarker behöver således inte vara betesimpediment på grund av brist på gräs och örter.

**GFF och VSbF** vill även framhålla den roll träd i betesmarker har som dränerande faktor och att dessa därmed reducerar arealen, i annat fall, svårskötta och fuktiga betesmarker.

**GFF och VSbF** pekar också på att även vedväxter som mindre träd och buskar har en lövmassa, som alltid varit en del av det foder betesdjur tillgodogjort sig från naturliga betesmarker. Större träd betas underifrån. Detta ger naturbetesmarkerna dess "beteshorisont". Foder av buskars "grönmassa" (blad, barr, knoppar) kan ersätta gräs som inte förmår växa i snår.

**GFF och VSbF** citerar ett exempel från en av sina medlemmar som lämnat underlag till yttrande: *Det som saknas i den nya definitionen är det som åtminstone bönderna förr kände till, nämligen: det måste finnas granar där man har betesdjur. Både människor och djur har i alla tider sökt skydd för oväder under granar.*

*En sak till där granen är till betesdjurens fördel, det är när alla insekter plågar djuren, och i*

*synnerhet alla de olika arter av bromsar. Vi som har sett hästar och kor som går på skogsbete, vi kan intyga att djuren ideligen går genom bestånd av unga granar, men de går även till äldre fristående granar, sådana som har grenar långt ner på stammen, för att på så sätt "borsta" av sig insekterna.*

*Därför, uppmuntra till att ett bestånd av granar får finnas i betesmarkerna, ett par kan räcka. Där blir då även en livsmiljö där vissa arter i floran gynnas.*

**GFF och VSbF** bedömer räkning av träd och uppskattning av dimensioner vara meningslöst som målstyrande instrument i samband med kompensationsbidrag, miljöersättningar och miljöinvesteringar. Handläggande tjänstemän måste istället få adekvat utbildning och tillsammans med dem som levererar den miljönytta, som skall ersättas, formulera vad som på den just aktuella marken skall åstadkommas och bibehållas för att ersättningen skall vara motiverad. Ett sådant förfarande måste av kommissionen kunna erkännas såsom förnuftigt.

**GFF och VSbF** betraktar miljöersättningar som ett medel för att åstadkomma angelägen natur- och kulturmiljövård i jordbruket. Därför är det orimligt att ange natur- och kulturvårdsskäl, som grund för undantag från en föreslagen regels mätande och räknande av vedväxter.

**GFF och VSbF** tycker det är dåligt att ha regelverk som medför ökade administrativa kostnader.

**GFF och VSbF** finner det genant, med tanke på miljömålen och behovet av en stärkt biologisk mångfald i flertalet beteskosystem, att SJV accepterar att stödrätter kommer att dras in.

#### *Konsekvenser*

**GFF och VSbF** hänvisar till ovanstående och förutsäger att SJV och Länsstyrelsen inte får brukarnas gehör för ändringsförslaget, vilket medför ett minskat antal åtaganden, till men för stödets syfte och mål. Kommissionens påtalade brister saknar svensk relevans på området. Ingenjörskonster i kulturlandskap kan inte ersätta beprövad vetskap om traditionellt bruk.

**GFF och VSbF** deklarerar att ett stöds syfte och mål inte skall nås genom mer eller mindre generella undantag från en regel som skapats för att tillfredsställa kommissionen. Kommissionen måste kunna upplysas om sina brister och bringas till insikt om dessa.

**GFF och VSbF** förfäktar uppfattningen att en informationsinsats skall riktas mot personal inom länsstyrelser, berörda centrala verk och departement samt massivt mot kommissionen och EU. Den som får ett ämbete får tyvärr inte därmed all den kunskap uppgiften kräver.

**GFF och VSbF** kan inte acceptera att vissa brukare drabbas av en reducering av ansökningsbara områden och stöd eller att biologiska och traditionella värden skadas på grund av en definition som tvingar Sverige in i system som inte passar landets förutsättningar.

**GFF och VSbF** kräver att eventuella överföringar av medel mellan gårdsstöd, miljö- och landsbygdsprogram, vilka orsakas av regeländringar på grund av förslaget eller EU:s krav, sker utan att någon brukare till följd av detta belastas extra på något sätt.

**GFF och VSbF** lämnar på nästa sida ett konkret förslag till förändring.

**GFF och VSbF** är övertygade om att ifall de föreslagna generella reglerna ersätts av tydliga kontrakt mellan brukare och myndighet om vad som skall åstadkommas för att ersättningen skall vara motiverad kan dessa avtal mycket väl följas upp av en kontrollant utan att denne uppfattas som subjektiv i sina bedömningar.

En personlig uppgörelse är också ett gott stöd och en förträfflig motivation för brukaren. Dessa tankar och ett sådant förfarande måste kommissionen kunna erkänna som förnuftiga.

**GFF och VSbF föreslår en sådan förändring.**

GÄVLEBORGS FÄBODFÖRENING    VÄRMLANDS SÄTERBRUKARFÖRENING

Carl Höglund  
Ordförande GFF

Kerstin Elofsson  
Ordförande VSbF

Kelvin Ekeland  
Utredningsansvarig

**Kopia till:**

Miljödepartementet, Jordbruksdepartementet, Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, NNR, SNP, Länsstyrelserna i Värmlands, Dalarnas, Jämtlands och Gävleborgs län, Artdatabanken, SHF, WWF, SNF, CBM, UMLP, HS, LRF, Sveriges småbrukare, Värmlands säterbrukarförening, Dalarnas fäbodbrukarförening, Föreningen Sveriges fäbodbrukare, Sveriges rödkulleförening, Föreningen Allmogekon, Svensk fjällrasavel  
Regionala riksdagsledamöter  
GFF; styrelsen